

*Ковзаленко Ю.О., Національна
академія внутрішніх справ*

УМІННЯ СЛУХАТИ ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ КУРСАНТАМИ ТА ВИКЛАДАЧАМИ

Однією з основних форм навчальної взаємодії викладача та курсантів є педагогічне спілкування, через яке реалізуються всі педагогічні функції і забезпечується активність суб'єкта педагогічного процесу. Спілкування - процес обміну між людьми певними результатами їхньої психічної діяльності: засвоєною інформацією, думками, судженнями, оцінками, почуттями.

Педагогічне спілкування є основою науково-педагогічної діяльності викладача ВНЗ та одним із найголовніших аспектів його професіоналізму і педагогічної майстерності. В рамках вищого навчального закладу педагогічне спілкування пронизує всі форми організації навчального процесу - лекції, семінарські та практичні заняття, консультації, іспити або заліки. Спираючись на думку Подоляк Л.Г., Юрченко В.І., професійно- педагогічне спілкування має соціальний і психологічний зміст. Соціальний зміст педагогічного спілкування визначається тим, що це спосіб передавання форм і змісту соціального досвіду, культури; засіб задоволення потреби людини в іншій людині; передумова психічного розвитку індивіда; чинник формування особистості. Психологічна сутність педагогічного спілкування полягає в тому, що воно розкриває психологічний зміст однієї людини для іншої, завдяки чому взаємозбагачується духовний світ і викладача і курсанта [2, с. 227]. Не дивлячись на те, що педагогічне спілкування у ВНЗ має форму співробітництва, роль

викладача можна визначити як роль «ведучого» у цій педагогічній взаємодії.

Одна із соціально-психологічних проблем спілкування - встановлення і розвиток психологічного контакту з людьми. Встановлення психологічного контакту під час навчальних занять набуває особливого значення через те, що полегшує процес передачі соціального досвіду. Разом з тим, позитивна психологічна атмосфера в навчальній аудиторії сприяє налагодженню довірливих стосунків між викладачем та курсантами. Налагодження і підтримка психологічного контакту із співрозмовником може досягатися різними способами, які наведені у психолого-педагогічній літературі. Враховуючи специфіку педагогічного спілкування, важливим на наш погляд є вміння слухати, яке має бути притаманно обом сторонам соціально-психологічної взаємодії, як викладачам, так і курсантам. Уміння слухати полягає в здібності вислуховувати іншу сторону. У тому, як ми слухаємо, відображається наша особистість, наш інтерес до співрозмовника, повага до нього. На думку К. Морлі, існує лише один спосіб стати гарним співрозмовником - уміти слухати. У тому, як ми слухаємо, відображається наша особистість, наш інтерес до співрозмовника, повага до нього. Як вважають науковці, уміння слухати - велике мистецтво, але на слухання ми витрачаємо лише 45% часу, і тільки 10% людей уміють слухати (П.Ю. Сухова).

Поважне ставлення до розповіді іншої людини може проявлятися в активному (рефлексивному) та пасивному (нерефлексивному) слуханні. Обидва види слухання передбачають активну роботу співрозмовника, спрямовану на підтримку зворотнього зв'язку. Нерефлексивне слухання - це уважне слухання з мінімальними мовними втручаннями. Такий вид слухання може проявлятися у невербальних способах підтримки психологічного контакту, а саме: поглядом, позою, мімікою, кивками головою або словами «Розумію, так, я слухаю...». Це допомагає підтримувати бесіду, у партнера виникає бажання висловитися до кінця. Активне слухання допомагає точніше зрозуміти співрозмовника, тому що передбачає втручання у розмову за допомогою вербальних способів спілкування. Однією з технік активного слухання є

уточнення думок того, хто говорить. Такий спосіб активного слухання може проявлятися у перефразуванні висловлення із збереженням первинного його смислу; резюмуванні - короткому висновку із розповіді та повторенні останньої фрази розмови. Разом з цим, при активному слуханні доцільно запитувати, щоб уточнити думку співрозмовника. На сьогоднішній день існує багато видів запитань, наведемо основні з них. Відкриті питання можуть починатись таким чином: «хто?», «що?», «де?», «коли?», «навіщо?», «як?», «чому?». Закриті питання, які вимагають однозначної відповіді: «Коли Ви зможете здати роботу?», «Я правильно Вас зрозуміла?» тощо. Альтернативні питання: «Чи так?» або «Інакше, Ви хочете зробити..?». Приєднуємось до думок сучасних психологів (С.В. Васківська, П.П. Горностай та ін.), які вважають, що запитання не повинні містити звинувачення: «Ви ще не зрозуміли мене?», «Ще довго Ви будете мовчати?» тощо. Не слід через запитання докоряти або осуджувати: «Коли Ви вже перестанете запізнюватися?» Альтернативою може бути використання викладачем техніки «Я - висловлювання». Так, спочатку треба описати ситуацію, яка викликає емоції і проблему, але без конкретного звернення до суб'єкта (без «ти», «Ви»). Наприклад, початок фрази «Коли спізнюються на заняття...», «Коли мене не слухають під час лекції...», «Коли курсант пропускає заняття.», а потім продовжуємо про свій психологічний стан: «.мені прикро», «я не можу зібратися з думками», «я не можу працювати» тощо. Прийом «Я - висловлювання» означає, що співрозмовник (у нашому випадку викладач) також має право на свої почуття, на поважне до себе ставлення, на виявлення свого емоційного стану: «Я знаю, що не повинна так реагувати, але інакше не можу» або «В аудиторії ніхто мене не слухає і мені хочеться залишити її», або «Важко працювати в аудиторії, яка зовсім не підготовлена до заняття, бо це даремна трата часу». В свою чергу такий опис об'єктивних подій та свого психологічного стану до них дає курсантові можливість побачити свою поведінку, своє ставлення до викладача зі сторони, в повному ракурсі [1, с. 104-106].

Список використаних джерел

1. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: Навчальний посібник / С. В. Васьківська. - К.: Четверта хвиля, 2014. - 256 с.
2. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи: Підручник. 2-е вид./ Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. - К.: Каравела, 2008. - 352 с.